

היבטים לשוניים בפרשת כי-תשא פג

דקדוקי קריאה וטעמים בפרשת כי-תשא והפטרות מלכים ובראשון של ויקהל

ל יב וְלֹא-יְהִי בָהֶם נֶגֶף בַּפֶּקֶד אַתָּם: יש להחיש את קריאת התיבה נֶגֶף להסמיכה לקודמתה: וְלֹא-יְהִי בָהֶם נֶגֶף - בַּפֶּקֶד אַתָּם

ל טו וְהִדַּל לֹא ... לְתַת אֶת-תְּרוֹמַת: יש להקפיד על הפרדת התיבות

ל יח לְרַחֲצָה: הר"ש בקמץ קטן

ל כג מָר-דְּרוֹר: המ"ם בקמץ קטן. וְקִנְמָן-: המ"ם הראשונה בקמץ קטן, הנר"ן בשוא נע עקב הדגש. יש לשים לב לחלוקת הטעמים מרכא-טפחא, אורך התיבות קצת מקשה על הקריאה, ועם זאת, יש להפריד בין מ"ם של בָּשָׂם למ"ם של התיבה הבאה מַחְצִיתוּ

לא ב בֶן-אוֹרֵי: במלרע

לא ג וְאַמְלֵא אֹתוֹ: להיזהר מהפסוק המקביל בהמשך הספר

לא יח עליית שני

לה לא: וַיִּמְלֵא אֹתוֹ

לא ד לְחֶשֶׁב מַחְשָׁבַת: הח"ת הראשונה בשווא נח והשנייה בחטף

לא ה לְמִלֵּאת: יש לקרא כאילו כתוב 'לְמִלֹּת'

לא יד מַחְלִילָה: הלמ"ד הראשונה בשווא נע' אין לחוש לאותם ספרים בהם סומן חטף פתח

לא טו יַעֲשֶׂה: העמדה קלה ביו"ד שלא יישמע יַעֲשֶׂה

לא יז שָׁבַת: הבי"ת לא דגושה! פועל לשבות, גוף שלישי זכר בזמן עבר, בשונה משם היום 'שבת' בדגש חזק בבי"ת: שָׁבַת

לא יח בְּאַצְבָּע: מלרע

לב א מָה-הָיָה: טעם נסוג אחור לה"א הראשונה

לב ד וַיֵּצֵר: מלעיל

לב ח הַעֲלִיתָ: הלמ"ד בצירי בניגוד להמשך לג א: הַעֲלִיתָ הלמ"ד בחירק

לב י הַנִּיחָה לִּי: דגש חזק בנר"ן, מלשון להניח (לעזוב) ולא לנוח, ובלמ"ד דגש מדין אתי מרחיק. וַיִּחַר-אַפִּי: וא"ו החיבור בשווא נע, לא בפתח כי אז משנה משמעות. וַאֲעֲשֶׂה: העמדה באל"ף למנוע הבלעת העי"ן שלאחריה

לב יא לָמָּה: ללא דגש במ"ם ובמלרע עקב הסמיכות לאל"ף של שם ה' הבא אחריה

לב יב לָמָּה: במלעיל² ומ"ם דגושה. בְּהָרִים: העמדה בבי"ת להבליט את הסגול המורה על מיודע לעומת האפשרות השנייה: בְּהָרִים, שאז לא מיודע. וְלִכְלֹתָם: לפי תוכנת הכתר, הדרבן (הקדמא המשמשת כטעם משנה) מעל הוי"ו השרוקה³

לב יד וַיִּנְחָם: במלעיל

¹ במקרה זה הגעיה שבח"ת יש בה כדי להניע את השווא שלבמ"ד, בעדות שבכתר ארם צובא (וגם בלנינגרד) אין כאן חטף פתח.

² התלישא אינה מורה על מקום ההטעמה! והוספה תלישא נוספת על הלמ"ד "ליתר בטחון"

³ עפ"י תורה קדומה הדרבן מעל הכ"ף, כך הוא לפי כל התיגאן. אין זה משנה את ניגון המילה.

לב יח **עֲנֹת - עֲנֹת - עֲנֹת**: שתי הפעמים הראשונות העי"ן חטופה מלשון לענות, כלומר לקרוא בקול. בפעם השלישית העי"ן בפתח ודגש חזק בנר"ן, מלשון ענוי
 לב כב **אַל-יַחַר אָף**: טעם ביר"ד
 לב כג **וַיֹּאמְרוּ לִי**: טעם נסוג אחור ליר"ד. **מָה-הִיָּה לָּו**: טעם נסוג אחור לה"א
 לב כד **הִתְפַּרְקוּ**: הטעם ברי"ש מלעיל
 לב לא **אַנָּא**: הטעם בנר"ן עם העמדה באל"ף
 לב לג **חָטֵא-לִי**: העמדה בחי"ת מפני הגעיה שם
 לג א **הַעֲלִיתְךָ**: הלמ"ד בחירק
 לג ג **אַתָּה**: אל"ף בפתח מלעיל
 לג ד **וְלֹא-שָׁתוּ**: במלעיל! הקורא במלרע משבש את המשמעות ללשון שתייה
 לג ה **אֲעִלָּה ... אֲעֲשֶׂה-לָּךְ**: העמדה באל"ף למנוע הבלעת העי"ן שלאחריה
 לג ז **וַיִּקְרָא לָּו**: טעם נסוג אחור לקר"ף
 לג ח-ט **הָאֵלֶּלֶה**: טעם סו"פ באל"ף
 לג יא **בֶּן-נֹנִי נֶעַר**: להפריד בין הנונים שבין התיבה הראשונה לשנייה ובין השנייה לשלישית
 לג יב עליית **שלישי**
הַעֵל: הטעם בה"א מלעיל
 לג יד **וַהֲנַחְתִּי**: הו"ו בפתח ולא בשוא והה"א בחטף-פתח ולא בפתח
 לג טז **הָלוֹא בְּלִכְתָּךְ עֲמָנוּ**: טעם טפחא בתיבה הָלוֹא
 לג יז עליית **רביעי**
 לג יט **וַיִּקְרָאתִי בְשֵׁם ה' לְפָנֶיךָ**: הפסקה עיקרית אחרי תיבת ה', בגלל המשקל המוזיקאלי של הטעם
 תביר עלול להישמע כאילו כתוב **וַיִּקְרָאתִי בְשֵׁם - ה' לְפָנֶיךָ**. על מנת למנוע זאת, יש להחיש את קריאת שם ה' ולהסמיכו לתיבה **בְשֵׁם: וַיִּקְרָאתִי בְשֵׁם ה' - לְפָנֶיךָ**
 לד א עליית **חמישי**
 לד ב **וְהִיָּה**: הה"א הראשונה בשווא נח
 לד ה **בְּעֲנֵן**: העמדה בב"ת להבליט את צורת המיודע. **וַיִּקְרָא בְשֵׁם ה'**: טעם טפחא
 בתיבה **בְשֵׁם** והב"ת רפה⁵
 לד ט **וְלַחֲטָאתָנוּ**: הטי"ת קמוצה לשון יחיד (לא בחולם)
 לד י עליית **ששי**
כִּי-נֹרָא הוּא: תיבת **נֹרָא** במלרע, אין טעם נסוג אחור לנר"ן

⁴ אין להטעים בשום פנים ואופן את הלמ"ד כפי שמוצע בתיקון 'איש מצליח' וגם לא את הה"א (הטעם בלמ"ד הוא זיוף, המטעים את הה"א משבש כי אין טעם בחטף, אבל עדיף שיבוש מזיוף!)

⁵ להבדיל מאברהם אבינו בבראשית יב ח: **וַיִּקְרָא בְשֵׁם ה'**. דהיינו, הקב"ה קרא בשם - ה' (מקיים את דברו: **וַיִּקְרָאתִי בְשֵׁם ה' לְפָנֶיךָ** לעיל לג יט)

לד יא שְׁמֹר-לְךָ: המ"ם בקמץ קטן
 לד יב הַשְׁמֹר: במלעיל
 לד יג תַּחֲצוֹן תִּשְׁבְּרוּן תִּכְרְתוּן: כולם במלרע
 לד יד קָנָא: יש להדגיש את הנ"ן בדגש חזק שלא יישמע מלשון קניין: קנה
 לד כא בְּחָרִישׁ וּבְקָצִיר: הבי"ת הראשונה בסגול ויש לקרוא אותה בהעמדה קלה להדגשת הלשון המורה
 על מיועד, הבי"ת השנייה בפתח
 לד כז עליית שביעי
 לד ל וַיִּירָאוּ: היו"ד בחירק מלא והר"ש אחריה בשווא נע, לשון יראה ולא ראייה
 לד לג מפטיר
 לד לד וּבָבֶא: הבי"ת בשווא נח על אף הקושי
 הפטרת כי תישא מלכים א יח א-לט:
 ב וְהָרַעַב חָזַק: במרכא טיפחא ולא להיפך
 ד אֵת נְבִיאֵי ה': טעם טפחא בתיבת אֵת
 ה מַעֲיָנִי: עי"ן ראשונה בשווא נח כדיון כל שני שוואים רצופים⁶. לַעֲבָר-בָּה: בי"ת ראשונה
 בקמץ קטן
 ח אָנִי: במלעיל ואל"ף בקמץ.
 י לְבַקְשׁוֹךָ: הקו"ף בסגול ובמלרע. כִּי לֹא יִמְצָאָכָה: טעם טפחא בתיבת כִּי
 יח בַּעֲזוֹבְכֶם: הזי"ן בקמץ קטן
 כא הַסְּעִפִים: הפ"א מודגשת בדגש חזק. וְלֹא-עָנּוּ הָעַם אֶתוֹ דָּבָר: יש להחיש את קריאת
 התיבה אֶתוֹ להסמיכה לקודמתה ובכך להימנע משיבוש משמעות הכתוב⁷.
 כב אַרְבַּע-מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים אִישׁ: טעם טפחא בתיבת וַחֲמִשִּׁים
 כג וַיִּתְּנוּ-לָנוּ... וַיִּבְחָרוּ... וַיִּשְׁמָוּ: הוא"ו בראש התיבות בשווא נע, וא"ו החיבור לפני לשון
 עתיד
 כז כִּי שִׁיחַ: כִּי במונח ואינו מוקף
 כח וַיִּתְּגַדְּדוּ: דלי"ת ראשונה בשווא נע ולא בחטף. עַד-שֶׁפָּדְדָם: הפ"א בקמץ קטן
 לו אֱלֹהֵי אַבְרָהָם: אֱלֹהֵי: בפשטא ולא במהפך
 לז וַיִּדְעוּ: וא"ו החיבור בשווא נע
 ראשון של ויקהל:
 יש לשים לב לשינויים קלים בהשוואה לפסוקים מקבילים בפרשת תרומה (כמו תוספת וי"ו החיבור)
 ב תַּעֲשֶׂה: העמדה קלה בתי"ו תדגיש את הצירי שלא יישמע כמו פתח
 ד שני במנחת שבת

6 להבדיל מישעיה יב ג וּשְׂאֲבָתָם-מִיָּם בְּשִׁשּׁוֹן מִמַּעֲיָנִי הִישׁוּעָה: העי"ן בפתח.

7 לקוראים בטעמים אשכנזים, טעם תביר נשמע כמפסיק יותר חזק מהטפחא הבא אחריו ולכן, זה עלול להישמע כאילו כתוב וְלֹא-עָנּוּ הָעַם - אֶתוֹ דָּבָר דהיינו, ענו, אבל משהו אחר... ואין כן כוונת הכתוב

ה' יְבִיאֶהָ: קריאת הה"א בקמץ, אין כאן "קמץ גנובה"

ז מְאָדָּמִים: האל"ף בקמץ קטן

ברשימת כלי המשכן יש לשים לב להפרדת בין תיבות המסתיימות ומתחילות בוא"ו, כגון אֶת-עַמְדָּיו

וְאֶת-אֲדָנָיו

התיבה 'את' תנוקד בצירי אם היא באה בטעם מפסיק או משרת, ובסגול רק במילים מוקפות, כלומר כש'את' מוקפת למילה שאחריה.

יא שלישי במנחת שבת

כ וַיֵּצְאוּ: הטעמה משנית של מרכא ביר"ד

ל יד הרב עמרם אייזנשטיין נר"ו. כָּל הָעֵבֶל עַל-הַפְּקָדִים מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמֵעַלָּה יִתֵּן תְּרוּמַת יְיָ. הנה נחלקו בן בוכרי וריב"ז במשנה בשקלים (פ"א מ"ד) אם כהנים חייבים במחצית השקל.

ובירושלמי מבואר שלדעת בן בוכרי דורשים את הפסוק כך: יכל העובר על הפקודים מבן עשרים שנה ומעלה – כלומר ישראלים, שהם נמנו מבן עשרים, אבל כהנים ולויים⁸ שנמנו מבן חודש, אינם בכלל חיוב מחצית השקל. וא"כ קשה למה הפסיקו ביכל העובר על הפקודים, [ולמה לא הטעימו: כָּל - הָעֵבֶל עַל-הַפְּקָדִים מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמֵעַלָּה]. ומשמע מפסוק הטעמים כשיטת ריב"ז שדורשים את הפסוק כך: יכל העוברי – בים סוף א"ה. לא ראיתי מפרש כך. ברור שנכון יותר פירוש רש"י שנפקדים הם 'עוברים על פקודים' ללא קשר לקריעת ים-סוף. תשובת הרב עמרם. תשובה – כן הוא בירושלמי שקלים דף ג: רי יהודה ורי נחמיה חד אמר כל דעבר בימא יתן וחרנא אמר כל דעבר על פיקודי יתן מאן דאמר כל דעבר בימא יתן מסייע לריב"ז, ופירשו שם שהכוונה על העובר בים סוף. יעל הפקודים – כלומר שהיה בו מנין, והיינו בין כהנים ולויים שנמנו מבן חודש, ובין ישראלים שנמנו מבן עשרים, ואח"כ הוסיף שמנין שנותיו עכשיו הוא ימבן עשרים שנה ומעלה. הוא חייב לתת את תרומת הי.

א"ה. לפי בן בוכרי אולי אפשר לפרש כָּל הָעֵבֶל עַל-הַפְּקָדִים מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמֵעַלָּה נושא הפסוק: מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמֵעַלָּה לוואי המגדיר מי מהעוברים; אחרי האתנח הנשוא, מה דין העובר. כל בטעם רביע או זקף לא נראה שקובע כאן הרבה.

כג ואתה קח-לך בְּשָׂמִים ראש מר-דרור חמש מאות וקנמן-בָּשָׂם מִחֲצִיתוֹ חֲמִשִּׁים וּמֵאֲתָיִם וקנה-בָּשָׂם חֲמִשִּׁים וּמֵאֲתָיִם:

רש"י פירש (ע"פ הגמי בכריתות ה.) שמחצית הקנמן בשם יהיה חמשים ומאתים, [וכולו חמש מאות], אולם בירושלמי שקלים פרק ו' הלכה א' (טז.) אמרו שבסה"כ היו אלף וחמש מאות מנים.⁹ וא"כ יוצא שיקנמן בשס"י היה רק מאתים וחמשים מנה, וכתבו מהר"א פולדא והתקלין חדתין שהירושלמי מפרש את הפסוק שיקנמן-בשס"י יהא מחציתו של ימר-דרורי שנכתב למעלה, ואח"כ ביאר הכתוב שזה יוצא חמשים ומאתים. וכן כתב רבינו אברהם בן הרמב"ם שכן משמע פשטות הכתוב.

ולכאורה מזה שחיברו את יוקנמן בשם מחציתו, [ולא הטעימו: וְקִנְמָן-בָּשָׂם - מִחֲצִיתוֹ חֲמִשִּׁים וּמֵאֲתָיִם], משמע כהירושלמי, שבתחילה אמר הכתוב שיקנמן בשס"י היה ימחציתו של ימר

⁸ א"ה. במשנה כתוב כוהנים, תוספות במנחות כא ב אומר שלפי בן-בוכרי גם לויים פטורים.

⁹ אמנם הר"ש סירילאו כתב שצריך לגרוס גם בירושלמי שהן אלף ושבע מאות וחמשים. וכהבבלי.

דרורי, ואח"כ ביאר שזה היה יחמשים ומאתים.¹⁰ אולם יש ליישב שגם לדעת התלמוד בבלי, יומחציתוי מוסב על יקנמן בשמי, אלא שהפסוק מסורס, וכאילו שכתוב יומחצית קנמן בשם – חמשים ומאתים.¹¹

הרב גור אריה צור נר"ו ואתה קח-לך בשמים ראש מר-דרור חמש מאות וקנמן-בשם מחציתו חמשים ומאתים וקנה-בשם חמשים ומאתים: (כד) וקנה חמש מאות בשקל הקדש ושמן זית הי: (כה) ועשית אתו שמן משחת-קדש לקח מרקחת מעשה רקח שמן משחת-קדש יהיה: ליכא מילתא דלא רמיזא באורייתא. לעומקו של מקרא ירמוז הכתוב לקבלת התורה על ידי משה מן השמים. ואתה, יכוון למשה רבנו כפשוטו, קח-לך ירמוז לתורה שנאמר כי לקח טוב נתתי לכם (משלי ד, ב), בשמים אל תקרי בשמים אלא בשמים, היא תורה משמים, ראש אתה הוא ראש וראשון לקבלה, ועל זה תקנו לומר בשחרית של שבת ישמח משה במתנת חלקו.

מר שלימדו לזרוק מרה בתלמידים ועל ידי כך ילמדוה בכובד ראש¹², דרור מלשון בן חורין וכדברי ר' יהושע בן לוי בפרקי אבות פרק ו'¹³ משנה ב': ותלחת מעשה אלהים המה והמכתב מכתב אלהים הוא חרות על תלחת (שמות לב, טז), אל תקרא חרות אלא חרות, שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה. ורמוז הכתוב בזה למשנתו של ר' טרפון (אבות ב טז) לא עליך הפולאכה לגמור, ולא אתה בן חורין לבטל מפנה. שאם תיבטל ממנה הרי אינך בן חורין. ובשימת לב, תרגום יונתן בן עוזיאל קוראו מירא בחיר, מור מובחר. ואונקלוס תרגם מירא דכיא. מור זך.

ולעומקו של מקרא יאמר כי הלימוד המובחר בהיותו זך וטהור, לשם שמים ללא פניות, הוא הלימוד שמעניק דרור לאדם להיותו בן חורין. ומה הוא בן חורין, בן חורין מיצר הרע. שעל ידי הלימוד משעבד את יצר הרע אליו ולא יצר הרע משעבדו. וכפי שאמרו בבבלייתא [קידושין ל] כך אמר להם הקב"ה לישראל בני בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין ואם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמוסרים בידו וכדפירש אוה"ח הק' [ויקרא כו, ד]: הרי כי אין תקוה לינצל מהיצר על ידי עסק זולת התורה וכשיושלל מהתורה יטה אזנו ליצרו הרע.

א"ה. כיוצא בזה מצינו בדברי המסילת ישרים פרק ה

על כן נצטינו לקבוע עתים לתורה, וכבר זכרנו שהיא המצטרפת יותר לאדם לשיגיע אל הזוהרות, וכמאמר רבי פינחס: תורה מביאה לידי זהירות, וזולתה לא יגיע אליו כלל, והוא מה שאמרו ז"ל (שם פרק ב) ולא עם הארץ חסיד. וזה, כי הבורא יתברך שמו שברא היצר הרע באדם, הוא שברא התורה תבלין לו, וכמו שאמרו ז"ל [קידושין ל] בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין.

והנה פשוט הוא, שאם הבורא לא ברא למכה זו אלא רפואה זו, אי אפשר בשום פנים שידפא האדם מזאת המכה בלתי זאת הרפואה, ומי שיחשבו להנצל זולתה, אינו אלא טועה, ויראה טעותו לבסוף כשימות בחטאו. כי הנה היצר הרע באמת חזק הוא באדם

¹⁰ אולם לפי מה שביאר ביקרבן העדה את הירושלמי שזה גזירת הכתוב שיקח חמש מאות מנה, ויחצם, ויקח חצי לשמן המשחה, לא מובן הפיסוק, [וגם מה שתירצנו לקמן לפי הבבלי, לא יועיל לשיטתו, שהרי כל היקנמן בשמי היה יחמשים ומאתים, וא"כ יומחציתוי מוסב רק על היחמשים ומאתים, ולא על יקנמן בשמי].

¹¹ אך כיון שכתוב יומחציתוי, ולא יומחציתי, איני יודע אם אפשר לומר כן.

¹² **א"ה.** כאן מר-דרור הוא בשמים, אבל מצינו כיוצא בו בבלי שבת ל ב והאמר רב גידל אמר רב: כל תלמיד חכם שיושב לפני רבו ואין שפתותיו נוטפות מר – תכוונה, שנאמר שפתותיו שושנים נוטפות מר עבר (שיר השירים ה, י), אל תקרי מר עבר אלא מר עובר, אל תקרי שושנים אלא שושנים!

¹³ מכונה יקנין תורה' מופיע גם בכלה רבתי ה ג.

מאד, ומבלי ידיעתו של האדם הולך הוא ומתגבר בו ושולט עליו. ואם יעשה כל התחבולות שבעולם ולא יקח הרפואה שנבראה לו שהיא התורה, כמו שכתבתי, לא ידע ולא ירגיש בתגבורת חליו אלא כשימות בחטאו ותאבד נשמתו. הא, למה זה דומה: לחולה שדרש ברופאים והכירו חליו ואמרו לו שיקח סם זה. והוא, מבלתי שתקדם לו ידיעה במלאכת הרפואה, יניח הסם שהוא ויקח מה שיעלה במחשבתו מן הסמים, הלא ימות החולה שהוא ודאי, כן הדבר הזה. כי אין מי שמכיר בחלי היצר הרע ובכחו המוטבע בו אלא בוראו שבראו, והוא הזהירנו שהרפואה לו היא התורה. מי איפוא יניחה ויקח מה שיקח זולתה ויחיה, ודאי שחושך החומריות ילך ויגבר עליו מדרגה אחר מדרגה והוא לא יבין עד שימצא שקוע ברעה ורחוק מן האמת הרחק גדול שאפילו הרהורי דברים לא יעלו על לבו לבקש האמת. אך אם הוא עוסק בתורה בראותו דרכיה, ציוויה ואזהרותיה, הנה סוף סוף מאליו יתחדש בו התעוררות שיביאהו אל הדרך הטוב. והוא מה שאמרו ז"ל (פתיחתא דאיכה רבתי): הלואי, אותי עזבו ותורתני שמרו, שהמאור שבה מחזירו למוטב.

ועל דרך הצח, תבלין הן אותיות תב-לין. תב מלשון שב בארמית, כי ש - ת מתחלפות. והכוונה שהלומד שב ולומד עד שהוא לן מתוך לימודו. והיינו תב-לין. וכפי שאמר ר' חייא א"ר יוחנן [ברכות יד.] כל המושביע עצמו מדברי תורה ולן אין מבשרין אותו בשורות רעות שנאמר וְשָׂבַע יִלֵּן בַּל יִפְקֹד רָע (משלי יט, כג). שְׂהֵלָן מתוך שהוא שָׂבַע בלימודו, בל יפקד רע, ואך טוב וחסד יהיה חלקו.

ובשימת לב לתחילת הפסוק: יִרְאֵת יְהוָה לְחַיִּים, כאן ירמוז הפסוק מנין לקח ר' יוחנן שמדובר בְּשָׂבַע מתוך דברי תורה. שנאמר יִרְאֵת יְהוָה לְחַיִּים, וְשָׂבַע יִלֵּן בַּל-יִפְקֹד רָע.

וכמובא במדרש רבה [שמות א] אָמַר ר' בְּרַכְיָה בְּשֵׁם רַבִּי חִיָּא בֶן רַבִּי אֲבָא, מֵאֵי דְכַתִּיב וַיִּיטֵב אֱלֹהִים לְמִילְדַת הַדָּא הוּא דְכַתִּיב (איוב כח, כח): וַיֹּאמֶר לְאָדָם הֵן יִרְאֵת ה' הִיא חֲכָמָה, מֵהוּ שְׂכַר הַיְדָאָה, תּוֹרָה. לְפִי שִׁירָאָה יוֹכֵבֵד מִפְּנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, הָעֵמִיד מִמְּנָה מוֹשֶׁה, שְׂפָתַיב בּוּ (שמות ב, ב): כִּי טוֹב הוּא, וְנִתְּנָה הַתּוֹרָה עַל יְדוֹ, שְׁנִקְרָאת (משלי ד, ב): לְקַח טוֹב. וְנִקְרָאת עַל שְׁמוֹ, שְׁנִקְרָאת (מלאכי ג, כב): זָכְרוּ תּוֹרַת מֹשֶׁה עֲבָדֵי. עכ"ל.

ואשר על כן נרמזו דברי ר' יוחנן כבר בתחילת הפסוק כנ"ל, יִרְאֵת יְהוָה לְחַיִּים, ואין חיים אלא תורה שנאמר [משלי ד-כב] כִּי-חַיִּים הֵם לְמַצְאֵיהֶם וכדאמר ליה שמואל לרב יהודה פתח פיך וקרא בקול כי כך תתקיים בך התורה ותזכה לחיים ארוכים, שנאמר כִּי-חַיִּים הֵם לְמַצְאֵיהֶם אל תקרי לְמַצְאֵיהֶם אלא למוציאיהם בפה. ולכן ירמוז הפסוק למרדכי היהודי שכך היה לימודו של מרדכי זך וטהור, ויראת שמים שלו זכה וטהורה שנאמר ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה, ולכן דימהו הפסוק למור דרור, ומתרגמיהן מִיָּרָא בְּחֵיר, מור מובחר. ואונקלוס תרגם מִיָּרָא דְכָיָא. מור זך. שתורתו הזכה והמובחרת עושה אותו בן חורין המבשם את העולם כולו בלימודו.

לא ב זרע שמשון ראה קראתי בשם בצלאל וגו' ואמלא אותו רוח אלקים. אמרו חז"ל (ברכות נה.) שהקב"ה נמלך עם משה לגבי המינוי של בצלאל, וכך משה נמלך עם בני ישראל אם רוצים שהוא יהיה ממונה, ומכאן ילפינן שצריך תמיד להימלך עם הציבור כשמעמידים להם פרנס. ולכאורה יש להבין מאיזה טעם היה צד שלא יהיה בצלאל הגון לפני משה שהוצרך הקב"ה להימלך עמו על כך, בשלמא עם ציבור מובן שלא ימנו פרנס עליהם לפני שנמלכים עמם, אך משה שהוא נשאר פרנס מעל כולם, מה איכפת ליה מי ימונה על הציבור עד כדי שיש לחשוש שלא יהיה חפץ ברצון הקב"ה.

ויש לבאר ע"פ מה דנפסק בשו"ע (יו"ד רמ"ב ס"ד) בהא דאסור לאדם להורות בפני רבו, דבפני רבו שאינו מובהק יכול להורות עם נטילת רשות, ובפני רבו מובהק שרוב חכמתו ממנו אסור אפילו עם נטילת רשות. והנה לבצלאל היה דברים שהיה צריך לפסוק במעשה המשכן, כגון במה שמצינו שעשה את המשכן תחילה לפני הכלים, ושעשה שלשה ארונות בארון שלא כדברי משה, וא"כ היה צריך להיות שמשה לא יהיה רבו מובהק, שאז לא יועיל נטילת רשות ממה. ומשום כן הדגיש הכתוב לומר "וְאֶמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹקִים בְּחַכְמָה וּבְתַבּוּנָה וּבְדַעַת" כדי שבצלאל יהיה תלמיד גם של הקב"ה, ולא יחשב כתלמיד מובהק של משה, ובכך יועיל קבלת רשות ממה שיוכל להורות הלכה בפניו. וזה שהיה צריך הקב"ה להימלך במשה למנות את בצלאל, שהכוונה בכך היתה שיתן לו רשות להורות, ואם לא היה הקב"ה נמלך במשה, לא היה יכול בצלאל לעשות את המשכן.

לא טו וביזום השביעי שבת שבתון שם משמואל בראשית פרשת חיי שרה ונראה שענין נכבד זה הוא נמי מסגולת שבת מלשון שביתה, וכבר הגדנו שבכללו שביתה מעצמותו להיות נמסר לרצון הש"י, ובשביל זה עצמו אפשר להיות כאילו כל מלאכתו עשוי ולא ירהר אחר מלאכה, וכן שתהי' מנוחתו מנוחת מרגוע ולא מנוחת עראי, ואף שסוכה הראוי לשבעה נקראת דירת עראי, וזה שמנוחתו היא רק ליום אחד איך תקרא מרגוע ולא עראי, וכ"ק אבי אדמו"ר זצלה"ה [בעל אבני נזר] הגיד שבשבת באמת נאסרה המלאכה לעולם, אך במוצ"ש והבדלה חזרה והותרה. ולפי דרכנו הנ"ל מאחר שנמסר לרצון ה' כמאן דקביע דמיה וכבש"ס עירובין (נ"ה א) כיון דכתיב על פי יי יחנו ועל פי יי יסעו (במדבר ט, כ) כמאן דקביעי דמי. וזה שאנו אומרים בקבלת שבת מקדש מלך¹⁴ עיר מלוכה קומי צאי מתוך ההפכה, כי האדם הוא מקדש מלך וכמ"ש ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (שמות כה, ח), ואיתא בספ"ה ק בתוכם דייקא בתוך כל אחד ואחד¹⁵, והוא עיר מלוכה, עיר מלשון התעוררות להיות לו משפט מלוכה על כל חושיו וכמ"ש ומשל ברוחו מלך עיר (משלי טו, לב), וקומי צאי מתוך ההפכה כי ההתהפכות היא היפוך הקביעות. והדבר כמבואר:

לב טו ויפן וירד משה מן-ההר ושני לחת העדת בידו לחת כתבים משני עבריהם מזה ומזה הם כתבים:

לפי גירסתינו בטעמים, הפסיקו ביופן וירד משה, וא"כ מבואר שתיבת 'משה' מוסבת גם על יופין, שמשה פנה וירד מההר. [וכמו בבראשית לב א וישלם לך בפקר וינשק לבגיו ולבגותיו ויברך אתהם וילך וישב לך למקמו: שגם יולדי מוסב על ילבו].

אולם בכת"י של רי שלמה ב"ר שמואל מווירצבורק משנת דיתתקצ"ג.¹⁶ [עיקר הכתי"י הוא של פירש"י, ודרכו להביא באמצע משאר מפרשים] כתב: רבותינו אמרו יופין – הקב"ה ממה, ¹⁷? פנה ממנו, שהיה בשעת כעסו, ואחר כך יירד משה מן ההר.¹⁸ והניגון של מקרא מוכיח, שהרי יופין יש לו ניגון בפני עצמו, שהוא נקד ברביע. דהיינו שגירסתו היתה: ויפן וירד משה מן-ההר, וא"כ יוצא שתיבת 'משה' איננה מוסבת על יופין.

¹⁴ מקור הביטוי מקדש מלך הוא מקרא בעמוס ובית אל לא תוסיף עוד להנבא כי מקדש מלך הוא ובית ממלכה הוא (עמוס ז, יג). כוהן הבעל אומר לעמוס ויאמר אמציה אל עמוס חזה לך ברח לך אל ארץ יהודה ואכל שם לחם ושם תנבא (עמוס ז, יב), ובהמשך מציין שבית-אל היא מקדש מלך. הר"ש אלקבץ העביר תואר זה לירושלים.

¹⁵ הרבה חושבים שזה מדרש, ודרשנים וספרים אומרים ודרשו חז"ל בתוכו לא נאמר... כאן ציין שזה כתוב בספרים, וכמדומה נמצא לראשונה באלשיך.

¹⁶ כמדומני שהורדתי אותו מאתר 'היברו-בוקסי'.

¹⁷ בכתב היד יש להסתפק אם יש כאן תיבה נוספת או כדרכו שהוא מתחיל את התיבה הבאה בסוף השורה, ואח"כ בתחילת השורה הבאה הוא חוזר על התיבה מתחילתה.

¹⁸ מכאן יש שינוי בכתובה, ואולי מכאן זה דברי הכותב.

אמנם בינתיים לא מצאתי עוד אחד שהביא פירוש זה, ולא גירסא זו.

לב לב העומק של "מחני נא"

לאחר חטא העגל אמר מרע"ה לפני הקב"ה (פרשתנו לב. לב): 'זַעֲתָה אִם תִּשָּׂא חַטָּאתָם וְאִם אֵין מַחְנֵי נָא מִסְפָּרָךְ אֲשֶׁר כְּתַבְתָּ'. מפרש רש"י: 'זַעֲתָה אִם תִּשָּׂא חַטָּאתָם – הרי טוב, איני אומר לך מחני, ואם אין – מחני'.

אומר כ"ק הרב ר' לוי יצחק אביו של הרבי זי"ע מחב"ד: בדרך הרמז אפשר לפרש הפסוק ככתבו, שהפירוש הוא: זַעֲתָה, אִם תִּשָּׂא חַטָּאתָם ואם אין – בין אם תשא חטאתם ובין אם לאו – מחני נא מספרך! ומדוע למחוק את שמו אם אכן ישא חטאתם? כי ברגע שאמר הקב"ה למשה 'זַעֲתָה הַנִּיחָה לִי ויחר אפי בהם ואכלם ואעשה אותך לגוי גדול' – ראה משה שמציאותו עשויה לשמש 'תחליף' לבני ישראל, היינו שבגללו נוצרה כזו אפשרות לכולותם חלילה. משה כל כך נחרד מהמהשבה שבגלל מציאותו יכול להגיע דבר שכזה – שמיד ביקש את ביטול מציאותו! אם בגלל המציאות שלי יש אפשרות שיקרה כזה אסון – מחני נא!

הוספה מבנו הרבי מנחם מנדל. ובזה יומתק מדוע נמחק שמו של משה מפרשת תצוה, למרות שהקב"ה מחל להם – כי לפי הנ"ל בקשת משה לא היתה על תנאי אלא בכל מקרה "מחני נא".

אבל יש להקשות: הרי על משה רבינו נאמר "שכינה מדברת מתוך גרונו", היינו שמציאותו נתאחדה עם מציאות הבורא, ואם כן היתכן שוויתר גם על כבודו של הקב"ה ע"י מחני נא מספרך?

יש לומר שלקח דוגמה מהתורה עצמה: בפרשת סוטה נאמר 'וּמַחָה אֶל מִי הַמְרִים (במדבר ה. כג)' – שיש למחוק המגילה, למרות שיש בה שם ה'. ואמרו רז"ל שהשם נמחק כדי לעשות שלום בין איש לאשתו. ומכאן למד משה, שגם כדי לעשות שלום בין הקב"ה לעם ישראל יש למחוק את השם.

~~יש להוסיף על דרך הרמז: שפסוק זה "מחני נא מספרך גו" נמצא בפר' תשא פרק לב פסוק לב~~

~~כי כדי לוותר על הזכרת שמו בתורה היה על משה להביא עצמו לידי "נשיאת לב" ("נשאו לבו") לחזק ולרומם האהבה שבבלבו כלפי עם ישראל, שלמעלה מהקשר שלו אל התורה [ראה בארוכה דבר החסידות עקב תשע"ד – בעניין שבירת הלוחות]. א"ה. יש כאן דבר חמור ביותר! עצם ההזדקקות לחלוקת הנוצרית של המקרא ומציאת רמזים בה היא דבר פסול מעיקרו. בדומה למציאת רמזים בתאריכים הנוצריים, בשנה פלונית להולדת ישו, או בחודש פלוני לשנה פלונית (ואין זה משנה כלל אם באמת נולד שנה זו).~~

כאן הדבר חמור הרבה יותר כי במעשה העגל יש בחלוקה הנוצרית אנטישמיות ארסית. פסוק לב אינו לב כי הענין מתחיל בפסוק הקודם, ופרק לב' הוא בכלל דבר לא קיים. ועתה לדברי הרב אליצור אריאל נר"ו.

בס"ד

היחס לחטא העגל – בחלוקה היהודית ובחלוקה לפרקים.

נושא פרק לב בחומש שמות הוא "חטא העגל". הפרק מתחיל בבקשת העם מאהרון לעשות להם אלוהים, ומסתיים במגיפה שהגיעה כעונש על החטא. ההתמקדות בחטא ובכישלון מאפיינת את החלוקה לפרקים. חטא האדם בגן עדן קיבל את פרק ג בבראשית, ומעשה דינה בשכם קיבל את פרק לד שם.

נוסיף בהערה, הפרק מתחיל בפסוק השני של הפרשה בה הוא נמצא. מלבד האיסור להתחיל שם קריאה בתורה יש בקביעה זו התעלמות ממשמעות החלוקה לפרשיות [פתוחות וסתומות] ומההבנה שהחלוקה לפרשיות היא חלוקת של תוכן. כפי שמובא ברש"י בתחילת חומש ויקרא. לעומת תפיסת עולם זו עומדת ההשקפה של חלוקת הסדרים. המרחב שנקבע על ידי הסדרים מתחיל בטוב, באמונה שהיסוד הוא טוב, ממשיך בתיאור הנפילה ומסיים בתיאור הדרך לתיקונה. נעייין בחלוקה היהודית הכוללת את חטא העגל.

סדר כד בחומש שמות כולל 4 פרשיות:

א. הראשונה [פרשה סתומה קכג] עוסקת בבחירת הקב"ה את האומנים שיבנו את המשכן.

ב. השנייה [פרשה פתוחה קכד] מדגישה שבניית המשכן אינה דוחה את השבת.

ג. השלישית [פרשה סתומה קכה] פותחת בנתינת לוחות הברית אל משה ומתארת את חטא העגל.

ד. הרביעית [פרשה פתוחה קכו] עוסקת בדיבור בין הקב"ה למשה בעקבות חטא העגל. היא מסתיימת בפסוק המודיע שה' ניחם על הרעה. וזהו סיומו של סדר כד.

סדר כד כולו מתאר את שאירע בשמיים, כשמשה עדיין נמצא בהר סיני, עטוף ברוחניות ומנותק מכל הגשמיות. הוא מתאר את תפקיד המתפלל, מסירות נפש להצלת עם ישראל תוך התחייבות לעשות את הדרוש על מנת לתקן את הקילקול ולהחזיר את העם לתהליך המלכת ה' בעולם.

סדר כה עוסק במימוש התחייבות זו על ידי משה.

סדר כה כולל 5 פרשיות:

א. הראשונה [פרשה פתוחה קכז] פותחת בירידת משה עם הלוחות, בשבירתן ובהענשת החוטאים.

ב. השנייה [פרשה סתומה קכח] עוסקת בהתרחקות הקב"ה ושלחתי לפניך מלאך] ומשה ממחנה ישראל והקמת אוהל מועד [שאינו המשכן] מחוץ למחנה.

ג. בשלישית [פרשה פתוחה קכט] מתחילה ההתקרבות. ה' מקבל את בקשת משה שהוא ילך עמם ולא מלאך.

ד. ברביעית [פרשה פתוחה קל] יש הבטחה לגילוי קירבה מיוחדת.

ה. ובחמישית [פרשה פתוחה קלא] משה עולה לקבל את הלוחות השניים.

סדר כה כולו מתאר את פעילות משה להתמודד עם התוצאות ההרסניות של חטא העגל, הסייעתא שקיבל מה'. הצלחת עשייתו סוגרת את המעגל והוא מביא לישראל את הלוחות השניים.

לסיכום, הכישלון אירע, החטא נעשה ואין להמעיט בחומרתו. יחד עם זאת, הקב"ה נותן את הלוחות למשה גם אחרי שהוא מודיע לו על החטא! משה יורד מהר סיני עם לוחות הברית כאמירה שלמרות החטא הקשר עם התורה לא נותק! נכון, יש לשבור את הלוחות ולעשות תיקון גדול אך בסופו יקבלו ישראל את הלוחות השניים.

ועל כך אנו מודים לה' בכל בוקר, שהוא מחזיר לנו את נשמתנו כי רבה אמונתו בנו.

אשמח לתגובות והארות: בצלאל אריאל beariel@gmail.com

לאוהבי התורה ולומדיה שלום רב,

אחד השיבושים החמורים הנגרמים לנו בלימוד התורה עם חלוקת הפרקים הנוכרית נמצא בפרשת השבוע שלנו.

מחלק הפרקים התחיל את פרק לב בפסוק וַיֵּרָא הָעָם פִּי בִשְׁשׁ מִשָּׁה לְרִדְתָּ מִן הָהָר וַיִּקְהַל הָעָם עַל אֶהָרָן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוּם עֲשֵׂה לָנוּ אֱלֹהִים. פסוק זה הוא הפסוק השני של הפרשה הסתומה. ניתוק הפסוק הקודם, הפותח את הפרשה, מעוות את כל המסר שהתורה מעבירה לנו.

וַיִּתֵּן אֱלֹהִים מִשָּׁה כְּכֹלְתוֹ לְדַבֵּר אֵתוֹ בְּהָרְ סִינִי שְׁנֵי לַחַת הָעֵדוּת לַחַת אֶבֶן כְּתָבִים בְּאֶצְבָּע אֱלֹהִים, התורה מדגישה שלמרות שהקב"ה יודע על חטא העגל ובטרם יודיע על כך למשה הוא מעניק לו את התורה. וכך כשמשה אווז בידיו את הלוחות אז, ורק אז, מודיע לו הקב"ה על החטא הנורא. בכך מודיע הקב"ה למשה: אל תתייאש, לא איבדתי את האמון בעם ישראל. אני מוסר לך את התורה עבורם גם כשהם בנפילה העצומה של חטא העגל. זו הסיבה שמשה יורד אל העם עם התורה ואינו מפקיד אותה למשמרת בידי הקב"ה עד לאחר תיקון החטא.

ניתוק פסוק זה, המקדים לתיאור החטא, המעניק השקפה של "רבה אמונתך" בעם ישראל – ניתוק כזה משבש מעוות והורס את המסר שהתורה רצתה להעביר אלינו.

החלוקה לפרקים מדגישה את החטאים והכישלונות, והיא מייחדת להם פרק נפרד כאומרת שהם עומדים בפני עצמם ואין להם תקנה. פרק ג בבראשית עוסק בחטא אדם הראשון. הוא פותח בפסוק הַנְּחַשׁ הָיָה עָרוֹם וּמִסִּים בַּפְּסוּק וַיִּגְרַשׁ אֶת הָאָדָם. פרק לד בבראשית עוסק במעשה דינה. הוא פותח

בפסוק וַתֵּצֵא דִינָה וּמִסְתֵּיִם בַּפְּסוּק וַיֹּאמְרוּ הַכּוֹזֵנִה יַעֲשֶׂה אֶת אַחֲזָנֹהּ. וכאן, פרק לב בחומש שמות עוסק בחטא העגל. תחילתו בפסוק וַיֵּרָא הָעֵם... קוּם עֲשֵׂה לָנוּ אֱלֹהִים וְסוּפוּ בַּפְּסוּק וַיִּגַּף ה' אֶת הָעֵם. חלוקה זו מעצימה את הכישלונות ומסתירה את האפשרות לתקנם מעיני הקוראים. גישת התורה המשתקפת בחלוקת הסדרים שונה ממנה לחלוטין. סדר כד המסתיים כאן נחתם בפסוק וַיִּנָּחֶם ה' עַל-הַרְטָה אֲשֶׁר דִּבֶּר לַעֲשׂוֹת לְעַמּוֹ. המעיין בכתובים ימצא כי בכל האירועים שהוזכרו למעלה, לפני כל כישלון ישנם פסוקים העוסקים בעוצמתו הרוחנית של האדם ובאמון שה' נותן בו. לאחר הכישלון מתארת התורה את ההתמודדות עמו ואת הדרך לתיקון ולתשובה. המרחב הלימודי ששורטט על ידי חכמי ישראל בחלוקה לסדרים מביא לידי ביטוי את התהליך השלם המכיל את כל החלקים הללו.

מטרת יוזמת "שיבה לבצרון" היא לעורר את המודעות לחלוקה היהודית של התנ"ך, לעודד ולאפשר את לימוד התורה לפי החלוקה היהודית לסדרים. באמצעות קובץ פרשת השבוע המצורף¹⁹, מתאפשר ללמוד שניים מקרא ואחד תרגום ולהקשיב לקורא בתורה כפי שנערכו על ידי חכמי ישראל הקדמונים, וללא מגע זר ונוכרי. בקובץ גם הוספתי הארות על מערכת הסדרים ועל ההפטרות הארץ ישראליות הקדומות. לצורך זה פתחתי שתי קבוצות: אחת בקבוצות גוגל במייל ואחת באפליקציית וואטסאפ. **אני מתחייב למשלוח של מייל אחד [בלבד] בשבוע בנושא זה.** העבר/העברי בבקשה הודעה זו לקרובי משפחה וחברים שישמחו להשתתף ביוזמה להעלאת המודעות לחלוקה היהודית של התנ"ך לסדרים.

"וברוך יהיה כל המכניס חמישה חומשי תורה אלו לביתו" (מברכתו של הרב אברהם צוקרמן זצ"ל ליוזמתנו) הרישום לקבלת המיילים באמצעות קבוצת גוגל:

<https://groups.google.com/g/sdarim>

במקביל, אני מפעיל קבוצה זהה בוואטסאפ. מי שמעדיף יכול להירשם שם:

<https://chat.whatsapp.com/GAsA5jUkdUaKWM1XWPY2oe>

מי שמעונין, יכול לפנות אלי במייל או בוואטסאפ וארשום אותו לקבוצה. בברכה,

בצלאל אריאל beariel@gmail.com 0545919622 **ע"כ בצלאל אריאל**

אני מזכיר שוב, אני מוכן לשלוח את קובץ כי-תשא של שיבה לבצרון למעונינים, לעניין דיוק ניקוד וטעמים יש להשוות עם רשימת הדייקים בתחילת גליון זה.

לד ה הרב ישראל ידידיה שלום אליהו.

מצ"ב הערה שכתבתי על אמירת הנוסח של יג מידות אצל עדות המזרח:

הנוסח של י"ג מידות שבתפילה כולל שני מאמרים נפרדים:

1. ... **וכן כתוב בתורתך** (ציטוט של פסוק) **"וַיִּרְדּוּ יְיָ בַעֲזָן וַיִּתְיַצֵּב עַמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְיָ"**

(כאן מסתיים הציטוט של הפסוק הראשון). ובנוסחי אשכנזים: ... **כיום ויקרא בשם ה'** ואינו מכון לצטט את הפסוק אלא להשתמש בלשונו.

2. **ושם נאמר** (ציטוט של הפסוק שאחריו) **"וַיַּעֲבֹר יְיָ | עַל-פָּנָיו וַיִּקְרָא וכו'".**

ופלא על מנהג העולם להפסיק לאחר **"וַיִּתְיַצֵּב עַמּוֹ שָׁם"** כאילו שכאן נגמר הפסוק ואומרים יחד **"וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְיָ ושם נאמר"** בחדא מחתא, תוך כדי שאילת שלוש מילים מהמאמר הראשון לשני, ומשבשים בזה את הכוונה, שהרי צריך להפסיק לאחר **"ויקרא בשם ה'"** ואח"כ להתחיל משפט חדש ולומר: **ושם נאמר ויעבור וכו'.**

ויש להציע למו"ל של הסידורים להפריד ביניהם, ולהתחיל את המאמר השני **"ושם נאמר ויעבור וכו'"** בשורה חדשה, או לשים את הפסוקים הנ"ל מוסגרים בגרשיים, בתקוה שישימו המתפללים לב לכך.

[ואיך באמת נוהגים חזני אשכנז בפיסוק נוסח יג מדות?]

ישראל ידידיה

ממני. כמדומה שבזה גם האשכנזים משתבשים.

לד כ הרב עמרם אייזנשטיין נר"ו

וּפְטָר חֲמוּל תַּפְּדָה בְּשֵׁה וְאִם-לֹא תַפְּדָה וְעִרְפָּתוֹ כֹּל בְּכוֹר בְּנֵיךָ תַפְּדָה וְלֹא-יִרְאוּ פָנֵי רִיקָם:

¹⁹ לא צירפתי לכלל המנויים, המעוניין יכול לקבלו אצלי נוסף לאפשרות לפנות לרב אליצור נר"ו.

קשה למה חיברו את יכל בכור בניך תפדה עם ילא יראו פני ריקסי, [ולכאורה היה ראוי להטעים: ופטר חמור תפדה בשעה ואם-לא תפדה וערפתו כל בכור בניך תפדה - ולא יראו פני ריקס:].

והנה בקידושין כט: דרשו חכמים מפסוק זה שמצות פדיון קודמת למצות העלייה לרגל. וא"כ י"ל שלכך הניחו את האתנחתא בסוף ענין פדיון פטר חמור, ללמד שזה ענין לעצמו. ורק במצות פדיון הבן נאמר שהיא קודמת לעלייה לרגל, אבל מצות פדיון פטר חמור אינה קודמת לעלייה לרגל.

פן לחכם ויחכם-עוד

אנא שלחו את הערותיכם!

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליוננו מופיע שם): <http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה
<http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45&t=10317&p=272195#p272195>
מאמרנו מופיע **ונשמר** באתר דרשו <http://www.dirshu.co.il/?p=140390>

אם אתה מתעניין
בהבטים הלשוניים של התורה
(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')
אתה מוזמן להרשם (בחנם)
לקבלת דוא"ל געושיאים לשוניים
בכתובת: info@maanelashon.org
☺ בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכותגים ☺